

Саха өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕириитин министиэристибэтэ
Ньурба улууһун үөрэҕириитин салалтата
Ньурба улууһун А.Г.Габышев
аатынан «Биһик» оҕону сайыннарар

«Музыка для всех» барыл чэрчитинэн
«Блокфлейтаҕа 5-7саастаах оҕону оонньуурга үөрэтии»
(музыкальной салайааччыга көмө матырыйаал)

киин музыкальной салайааччыта
Васильева С.В.

2020

«Музыка для всех» барыл чэрчитинэн музыка кэрэ дорѳоонун оѳоѳо тиэрдий, кини изйиитин, айар дѳоѳурун уһугуннарыы, музыкальнай инструменна оонньуурга оѳону уһуйуу. Музыкальнай салайааччыга көмө матырыйаал

Кириитыл

Кини олоххо дьулурун түстээһинэ, кини кыра оѳо сааһыттан кэрэ эйгэѳэ уһуйулан ийтиллиитэ улаханлык сабыдыаллыыр. Сайдыы биир төрүөтүнэн музыка буоларын үгүс чинчийээччилэр бигэргэтэллэр. Ол курдук, философтар, антропологтар, культурологтар сабаѳалааһыннарынан аан маңнай дьон кэрэ дорѳоон көмөтүнэн кэпсэтэр, ис туруктарынын ырыа-үңкүү көмөтүнэн арыян биллэрэр буолбуттар. Кэрэ доѳоон музыкаѳа эрэ буолбакка, биһиги тулалыыр эйгэбитигэр, айылѳаѳа баар. Музыка кэрэ дорѳооно кини уйулѳатын, ис туругун тупсарар. Музыка кини күннээѳи олоѳун олус тупсарар, киэргэтэр, байытар.

Оѳону кэрэ эйгэѳэ ийтиигэ музыканы истии, ырыа ыллааһын, үңкүү киэңник кирибит буоллаѳына, блокфлейтаѳа оѳону оонньотуу саңа тарѳанан эрэр. Итиннэ олуктаах түгэннэр үөскээн таѳыстылар. Ол курдук, музыкальнай салайааччыны бэлэмниир үөрэх кыһатыгар бу хайысханнан үөрэтии ситэтэ суоѳа мэхэйдийэр. Музыкальнай салайааччы оѳону инструменна оонньуурга үөрэтиитэ, детсадка оркестр тэрийиитэ бэйэтэ хайдах өйдүүрүнэн, онтон-мантан ылынарынан барар, бэйэтэ саныырынан, билэринэн оѳолору эрчийэр, үөрэтэр. Биһии-көрүү татыма, сатабыл-үөрүйэх ситэтэ суоѳа оѳо блокфлейтаѳа оонньуур таһыма үрдээһинин, үлэ сайдыытын харгыстыыр. Ол иһин ити харгыстары (противоречие) туоратаары бу үлэ оңоһулунна.

Сүрүн сорук (цель)

Оѳону оонньуу көмөтүнэн музыкаѳа сыһыаран блокфлейтаѳа оонньуур үөрүйэѳин сайыннарыы.

Сылыктааһын (гипотеза)

Өскө:

- оҕо музыкальнай инструменҕа биирдиилээн уонна бөлөҕүнэн оонньуу үөрэннэбинэ
- блокфлейтаҕа оонньуур эйгэтин ситэ- хото оҕоһуннаҕына

Оччобуна:

оҕо блокфлейта музыкальнай инструменҕа оркестрга, биирдиилээн оонньуур дьобура сайдан, кэңээн, кини кэрэни кэрэхсиир, айар дьобура күүһүрэн музыканы оонньуур баҕата хаҕаан биэрэр.

Самалык сорук (задачи)

1. музыкальнай студия үлэлиир эйгэтин ситэ-хото оҕостуу
2. үрэн оонньонон музыкальнай инструменҕа оҕону үөрэтии
3. музыканы оонньуу үөрэммит оҕолорунан оркестр тэрийии
4. төрөппүтү бу үлэбэ кытыарыы
5. инструментальнай музыканы өйдөөн-дьүүллээн ылыныытын ситиһии
6. классическай музыкаттан иэйиитин уһугуннарыы
7. кэрэ эйгэттэн дуоһуйуутун ситиһии

Тирэхтэр (ресурсы)

1. Музыкальнай тыаһыыр-ууһуур анал тэрил, мал-сал
2. Анал студийнай тэрээһин
3. Төрөппүт көхтөөх кыттыыта
4. Анал литература, технологияны арыһар видео-материал, диискэлэр.
5. Иитээччи оҕолуун үлэтигэр музыканы киэңник киллэриитэ

Сэрэйиллэр харгыстар (угрозы)

1. Сахалыы тылынан анал литература, ыйынныык суоҕа
2. Музыкальнай салайааччы ситэ идэтийиитэ суоҕа
3. Дьииэ-кэргэнҕэ музыкальнай тэрил татыма, төрөппүт оҕолуун алтыһар кэмэ кэмчитэ

Харгыстары туоратыы (устранение угроз)

1. Тустаах эйгэни дьииэбэ, оҕо тэрилтэтигэр тэрийии
2. Анал литератураны булуунуу, ырытыы, үөрэтии

3. Төрөппүтү тардыыга музыкальнай салон тэрийэн төрөппүтү оҕотунаан кытыарыы

Методологической тирэх (обоснование)

Музыканы истииттэн саҕалаан оҕо ыллыыр-туойар, үңкүүлүүр, музыкальнай инструменца үрэн, охсон оонньуур буолар. Музыкальнай инструменца үрэн музыканы оонньуурга үөрэтии үлэ уустук көрүңүнэн биллэр. Чинчийээччилэр этиилэринэн (Т.Э. Тютюнникова, К.В.Тарасова, О.П. Радынова, Э.П. Костина, Н.А. Ветлугина уо.да) оҕону 4-5 сааһыттан музыкальнай инструменца оонньото үөрэтиэххэ сөп.

Бу хайысханнан үлэлииргэ көрүк-барылы (концепцияны) оңостууга Карл Орф, Э.Жак-Далькроз этилэригэр сүрүннээн олоҕурдубут - оҕону музыкаҕа уһуйууга кини хамсанытыгар, оонньуутугар тирэҕириигэ. Итини таһынан, Т.Э. Тютюнникова, К.В.Тарасова, О.П. Радынова, Э. П. Костина, Н.А. Ветлугина үлэлэрин туһанныбыт.

Онон тутуах төрүттэрбит манньк буоллулар:

1. Гуманистической педагогика уонна психология этиилэригэр олоҕуруу
2. Оҕону музыкальнай инструменца оонньуурга кини хамсанытыгар, саңатыгар тирэҕири (К.Орф)
3. Оҕо сааһы хас биирдии оҕо үөрэ-көтө, дуоһуйа-астына олоруута
4. Оҕо сайдар эйгэтэ баайа, ханы туруута
5. Оҕону иитэр-сайыннарар үлэ хас биирдии оҕо тус уратытынан сирдэтэн барыыта
6. Оҕо тугунан дьарыктанарын бэйэтэ талыыта. Оҕо сайдыы субъектынан бэйэтин билиниитэ
7. Улахан киһи оҕолуун оҕо тэнэ буолан алтыһыыта, оҕолуун сыһыаныгар оҕо кинилиин тэн бырааптаабын билиниитэ
8. Оҕо бэйэтэ көбүлээбит дьарыктарын улахан киһи өйдөөһүнэ уонна өйөөһүнэ.
9. Дьэ кэргэни кытта тэбис тэннэ иитээччи алтыһыыта, ийэлиин-аҕалыын ыкса бодоруһан оҕону иитиитэ, сайыннарыыта.
10. Дьэ кэргэн, общество уонна государство үтүө үгэстэригэр оҕону иитиити, киһи-аймах эйгэтигэр сирдээхтик киллэриити.
11. Оҕо араас дьарыктарыгар кини билэр-көрөр дьобуруун сайыннарыы.
12. Оҕо сааһыгар уонна айылбатынан уратытыгар оскуола иннинээҕи үөрэхтээһин сөп түбэһиитэ.

Үлэ түһүмэхтэрэ

I. Тэрээһин түһүмэх

1. Анал литератураны сүүмэрдээһин, ырытыы, көрүк-барылы (концепцияны) оңостуу
2. Оҕо музыканы ылыныытын, баҕатын, кыабын туругутан көрүү
3. Төрөппүт музыкаҕа сыһыанын, билиитин, сатабылын чинчийии
4. Тургутуу түмүгүнэн үлэни торумнаныы – оҕо, төрөппүт, иитээччи кыабын, сатабылын аахсан туран, бары бииргэ кыттыһан, сүбэлэһэн торуму оңоруу

II. Сүрүн түһүмэх

1. Торумнаммыт үлэ хаамыытынан үлэни көннөрүү, ситэрии, тупсарыы
2. Оҕо музыкальнай дьоһура сайдарыгар эйгэни ситэ-хото тэринэн оҕолуун үлэлээһин
3. Оҕону музыкальнай инструменҕа оонньоото үөрэтиигэ анал тэрээһиннэри (НОД) сүүмэрдээн ытыы (биирдиилээн оҕолуун, бөлөбүнэн мунньан)
4. Специалистары, иитээччилэри музыка эйгэтигэр кытыаран үлэлээһин
5. Төрөппүтү оҕотунаан музыканнан дьарыктаныыга көбүтүү
6. Төрөппүтү сайыннаран эйгэни тэрийиигэ кытыарыы, дьие-кэргэңнэ тыаһыыр-ууһуур малларынан-салларынан оҕо тыаһата оонньоурун ситиһии.

III. Түмүк түһүмэх

1. Оҕо музыканы истиитин, хамсаныытын, инструменҕа оонньоуру сатабылын түмүктээн тургутан көрүү
2. Оҕо көргө-нарга, детсад, нэһилиэк бырааһынньыгар оркестрынан оонньоон көрдөрүүтэ-иһитиннэриитэ
3. Ыстатыйа бэлэмнээн хаһыакка, арадьыйаҕа тахсыы
4. Үлэ опытын түмүктээн УМК бэлэмнээһин

Күүтүллэр түмүктэр

1. Музыка тэтиминэн оҕо таба хамсаныыта, туттуута-хаптыыта
2. Тыас таһааран үрэн музыкальнай тэрилгэ, малга-салга музыка ритмическай уруһуйун, тэтимин таба оонньооһуна

3. Музыкальнай инструменынан ансамбылга, оркестрга оонньооһуна,
4. Инструментальнай музыканы өйдөөн-дүүллээн истээһинэ
5. Музыкальнай тэрээһиннэргэ оҕо көхтөөхтүк кыттыыта
6. Музыкальнай инструменца оонньоур оҕо толкуйдуур-ыраңалыыр сатабыла, тулуура, бэйэ саастыылаабыгар үтүө сыһаннаһыта түстэнэр.
7. Инникитин бу маннык музыкальнай инструменца бөлөбүнэн оонньоуу үөрэммит оҕо анал музыкальнай үөрүйэхтэн-сатабылтан ураты өссө киһи быһыытынан майгыта чоччуллар. Ол курдук кини ханна бабарар, толлон турбат, сытыы-хотуу киһи буолар, атын оҕолору кытары уопсай тыл булан кэпсэтэр, иллээх-эйэлээх, сомоҕолоһуулаах киһи буола улаатар.

Үлэ практической туһата:

- Бу барылынан ханнык бабарар музыкальнай салайаачы үлэлиэн сөп.
- Хас биирдии оҕону музыкальнай инструменца оонньоур маңайгы үөрүйэхтэрин сайыннарыыга тирэх буолуон сөп.

«Блокфлейтаҕа 5-7саастаах оҕону оонньоурга үөрэтии» хаамыыта:

I кириити түһүмэх:

1. Бэлэмнэнии үлэ
2. Оҕо билиитин хаңатыы
3. Инструменца бэйэтэ оонньоон айа холонуута
4. Соҕотоҕун, бөлөбүнэн оонньооһун

I Бэлэмнэнии үлэ

- Оҕо инструмены кытары билсипитэ, тутан-хабан көрүүтэ;
 - Тыаһатар кэмңэ сөпкө тутуу, туттан баран сууйуу-сотуу ыраастаан ууруу;
 - Инструменынан туттуу быраабылатын билиһиннэрии (бэйэ-бэйэҕэ истиңник сыһаннаһыы)
2. Оҕо билиитин хаңатыы
 - Тыһыны эрчиллиилэрин оңоруу
 - Ноталары кытары билсипии
 - Сөпкө тутан тыаһатарга, тыас таһаарарга үөрэтии
 - 1,2,3 звуктаах айымныылары тыаһата үөрэнии
 - Бэйэ-бэйэни истии

3. Инструменца бэйэтэ оонньоон айа холонуута

➤ Билэр, эрдэ үөрэппит ноталарынан истибит ырыаларын бэйэ истиитинэн тыаһатарга, айа холонуута

Бөлөхтөргө арахсан шумовой инструменнарынан оонньоуу ыытан, кини айар дьобурун сайыннардахха, оччоҕо оҕо бэйэтин баҕатынан, билэр кыра музыкальнай айымньыларыгар олобуран өйүттэн араас тыастары таһааран астынар. Оҕо бэйэтэ айан таһаарбыт айымньытын доҕотторугар иһитиннэрдэбинэ, кини олус астынар, ол астыммытыттан айыан-тутуон баҕата өссө сайдар-күүһэрэр.

Оҕо айар дьобурун сайыннарыыга:

- кылгас музыкальнай айымньыларынан «кэпсэтии» иитээччи – оҕо

- оҕо – бөлөххө сылдьар биир саастыылааҕа

Эрдэ үөрэтиллибит кылгас айымньыларынан араастаан тыаһатыы (түргэнник-налыччы, ньиргиэрдээхтик-набыллык)

Оҕо үөрүүтэ-иитээччи ситиһиитэ буоларын ситиһиэххэ наада.

4. Соҕотоҕун, бөлөбүнэн оонньоохун

Түмүк түһүмэххэ оҕо айар дьобурун арыян оркестр тэрийэн бөлөбүнэн оонньоохуна, урамны оонньоутунан, ырыанан, үңкүүннэн концерт быһыытынан төрөппүттэргэ көрдөрүү буолар.

Блокфлейтаҕа оонньоурга үөрэтиигэ сахалыы норуот ырыаларын киллэрэн биэрэн кини айылҕатынан омук быһыытанан билиниитигэр норуот ырыалара ордук чугас буолаллар эбит. Кыра эрдэбиттэн истэ үөрэммит ырыаларын инструменца тыаһатарыттан астынар, оонньоур баҕата күүһүрэр.

Сыл устатыгар үөрэппит айымньылары хатылата сырыттааха оҕо умнубат өйүгэр уһуннук тутар.

Инструмены сөпкө тутуу:

Блокфлейтаны оонньоурга туран эрэ тыаһатыллар, көхсө көнө, саннытын өгдөңнөшпөккө, тууйуллубакка туруохтаах, сэцийэтэ арыый үөһэ буолуохтаах. Кыаллар буоллаҕына сизеркилэ иннигэр эрчиллэ үөрэнэ табыгастаах. Көндөй көбүскэ (туловище) инструменын 30-45 кыраадыс тута үөрэниэхтээх, оҕо илиитэ сылайан инструменын аллараа түһэрэрин иитээчи өйдөөн көрөн-бу оҕону сынньатыахтаах. Өскөтүн оҕо сылайан

инструментын аллага тутан туран үрэгтэн, оёо унуубун тутула кэшиллэн сколиоз буолуон сөп.

Бастаангыттан тарбахтарын төгүүрччү (ытыһыгар төгүүрүк эттик, ол эбэтэр яблоко тутан турардыы) тутан, үөһэ көтөхпөккө- оонньууругар табыгастаах буоларын наадатыгар чугас тутарга үөрэтэр ордук. Атахтара саннын кэтитинэн тирэхтээхтик ууруохтаах. Иэдэстэрин бүлтэтэрэ сатамат, оонньуур кэмигэр тарбахтарын көрүү суохтаах. Бастаангыттан блокфлейтаға оонньоото үөрэтэргэ бу бэрээдэги тутуһа үөрэтиэхтээхпит.

Тыһыны эрчиллиилэрин онорторон оёо салгыны эбирийэр, үрэн таһаарар үөрүүэбин сайыннаран биэриэхтээхпит. Блокфлейтаға оонньуу-тыһаты оёо тыһынар органнраны сүрдээбин сайыннаран, кини тыһата бөбүргүүр, туруга тупсар, үгээрдээбэт буола улаатар.

Үрэн оонньоото үөрэтиигэ оёо салгынын ыларыгар саннын өгдөннөппөккө, тараһатынан тыһынын ыларга үөрэтиигэ маннык оонньуулары туһаныахха сөп:

- Сизеркилэ иннигэр турар, илиитин “Күлүүстүү” тутан иһин түгэбэр уулар. Салгын ыларыгар иһэ үллүөхтээх, тыһынын таһаарарыгар иһэ хаптайыахтаах. Шаригы үрэр ньыманнан кини иһэ хамсыахтаах.

“Тортаах чүмэчи”

Оёо илиитин иннигэр тутар уонна чүмэчини үрэн умулларыахтаах саннын өгдөннөппөккө “иһинэн” тыһынахтаах.

- ✓ Күүскэ түргэнник үрэн чүмэчини умулларыахтаах
- ✓ Чүмэчини умулларбат курдук налыччы үрүөхтээх.

“Ыт оёото”

Көнөтүк турар, айабын атар, тыһын таһаарар. Бу оонньууга оёо ыт оёото буолан оонньуур:

1). Ыт оёото ийэтин сырһан түргэнник сүүрэр (айабын атар, тыһын таһаарар, түрэгник тыһынар).

2). Сайынны куйааска ыт оҕото хойуу түүлээх буолан тириппитин көрдөр (бу оонньууга оҕо муннунан салгын эбирийэр, иһин хамсатан тынар санатабыт).

“Вулкан”

Көнөтүк турар. Иһинэн салгынын эбирийэр, тынын таһаарарыгар вулкан эстэрин курдук айабын атан салгынын эмискэ таһаарыахтаах.

“Сэбирдэх түһүүтэ ”

Өннөөх харандаастарга быаҕа араас быһыылаах сэбирдэхтэри клейынан сыһыарабыт. Оҕолорго туттаран “тыал” буолан араас тиэмпэннэн үрэн оонньотобут.

1). Набыллык

2). Түргэнник

Бу манна салфетканнан, өннөөх кумаабыннан, А4 кумаабытынан кырыйан араас сэбирдэҕи оноруохха сөп.

Блокфлейтаннан оонньуурга тыныны эрчилииһэрэ эрэ буолбакка дорҕооннору этэргэ, оҕо санарар санатын аппарата эмиэ сайдар.

Мундштукка үрэргэ уоһу сөпкө тутан туруу олус үчүгэй сабылыаллаах.

Сөпкө уоһун туттарыттан инструмент тыһа-ууһа уларыһарын истэн араарар буоларын ситиһиэхтээхпит. “Холобур”

1). “Үөрэн туран” инструменты кыайан үрбэт

2). “Трубочканнан” үрдэбинэ уоһун былчыннара сылайаллар, устунан оҕо үрэн оонньуур баҕата симэлийиэн сөп. Онон бастаанныттан инструменна үөрэтэргэ ыгылыһакка, налыччы тутан туран тыһатарга үөрэтиллиэхтээх. Блокфлейтаны тыһатарга чуолкай дорҕооннору санартаран үрэн таһаарар тыаст=пыь тупсарын оҕолорго өйдөтүөхтээхпит.

Тылбыт тииспит икки ардыгар сылдыһахтаах:

❖ “ТЮ-ДЮ”, “ТЮ-КУ”, “ТЮ-ГУ” дорҕооннору сибигинэйэн санаран үрдэбинэ ырыа матыбыа чуолкайдык иһиллэр буолар.

Туһаныллыбыт литература

1. Виноградов Л.В. «Коллективное музицирование. Музыкальные занятия с детьми от пяти до десяти лет» «НИИ школьных технологий», Москва 2008.
2. Виноградов Л.В. «Коллективное музицирование с детьми до трех лет. С родителями или педагогами» «НИИ школьных технологий», Москва 2008.
3. Выродова И.А. «Музыка в системе ранней помощи: новые педагогические технологии» изд. «Карапуз» г. Москва, 2012г.
4. Гогоберидзе А.Г., Деркунская В.А. «Образовательная область. Музыка. Методический комплект программы «Детство»» изд. «Детство-Пресс», 2012г.
5. Гуринова А.Н. «Оҕону кэрэ эйгэбэ уһуйуу» Сунтаар 2001 .
6. Зимина А.Н. «Основы музыкального воспитания и развития детей младшего возраста» изд. «Владос» 2000г.
7. Костина Э.П. Программа музыкального образования детей раннего и дошкольного возраста «Камертон» «Линка-Пресс» г. Москва 2008
8. Тютюнникова Т.Э. «Элементарное музицирование с дошкольниками» журнал «Музыкальный руководитель» №2 изд «Воспитание дошкольника» 2004г. (Март-Апрель).
9. Радынова, О.П. «Дошкольный возраст: как формировать основы музыкальной культуры» // «Музыкальный руководитель» 2005. – №1.
10. Радынова О.П. «Дошкольный возраст – задачи музыкального воспитания» // Дошкольное воспитание 1994. – № 2.
11. Тарасова, К.В. «Развитие музыкальных способностей в дошкольном детстве» // «Музыкальный руководитель» 2010 г. – №1.
12. Платонов Н. «Методика обучения игре на флейте», Москва, 1989г
13. Платонов Н. «Школа игры на флейте», Москва, 1986г.
14. Интернет ресурсы:
 - Maam.ru/detskijsad/

- festival. 1 september.ru
- meta-music.ru
- nsportal.ru/ detskij-sad/
- baby music.jimbo. com

I түһүмэх

Оҕону музыка эйгэтигэр киллэриигэ үлэ соругун туруоруу (целевой раздел)

Аан тыл

Музыкальнай иитии- оҕо киһи быһыытынан төрүттэниитигэр, кэрэ эйгэбэ сыстыыта буолар. Оҕо дэгиттэр сайдыыта, музыканы сатаан истэриттэн ырытан көрүүтүттэн, атын музыкальнай көрүнүэ эмиз көстүүн сөп. Оҕолор тэрээһин кэмигэр тугу өйдөөн хаалбыттарын, үөрбүттэрин тылларынан, үңкүүлээн, уруһуйдаан көрдөрүөхтээхтэр. Маннык үлэ көрүнэ музыканнан иитиигэ оҕо дьүөрэлээн толкуйдуур, ырытан көрөр дьобурдарын сайыннарар.

Музыкальнай сайдыы программата оҕо үрдүк таһымнаах иитиилээх буоларыгар туһайылар муз иитээчигэ көмө буолар.

Тыһыны тутулун, хаамыытын тылгынан быһаарыыны оҕолор ылымматтар, онон иитээччи ыллаан көрдөрөрө оҕо оҕо холобур буолар. Оҕо тыһыны ылыыта тыһа суох. Саннын ыгдаңнатыа суохтаах. Тыһыны бытааннык сыһыа таһаарар. Холобур оҕо элбэх ырыаны ыллаатабына бэйэтэ бэйэтинэн сайдар. Онтон сөпкө тыһыны эт-сиин сайдарыгар сүңкэн быһаарыылаах.